

גשר על גאוגרפיות

אבינועם מאיר
המחלקה לגאוגרפיה ופיתוח סביבתי
אוניברסיטת בן גוריון בנגב

הגאוגרפיה סובלת מכשל מבני של הפרדה אונטולוגית ואפיסטמולוגית בין הגאוגרפיה האנושית, הגאוגרפיה הפיזית והממ"ג. ההפרדה היא תולדת התפיסה הדקארטית של בינאריות תרבות-טבע, תורת מיון הידע של קאנט והמדע הפוזיטיביסטי. איך ניתן לגשר על פניהן ולהיות דיסציפלינה אחודה ועצמאית? בשנות ה-90 צמחה בגאוגרפיה האנושית ביקורת פוסט-הומניסטית ופוסט-סטרוקטורליסטית, שהתבססה בעיקר על יחסותיות, אי-יצוגיות, ויחסי הכוח של ייצור ידע מדעי. בטיעון דומה, וכשהתברר בשני העשורים האחרונים שבאנתרופוקן לא ניתן לנתח בנפרד מערכות טבעיות וחברתיות, הביקורתיות חלחלה גם אל הגאוגרפיה הפיזית, והצמיחה קלימטולוגיה תרבותית וגאומורפולוגיה חברתית. ביקורתיות דומה בממ"ג/טמ"ג באותן שנים חיברה גם תחום זה לתאוריה החברתית, תוך הצמחת ממ"ג ביקורתי ואיכותני.

המכנה המשותף הביקורתי הוא בסיס פוטנציאלי לגישור, אך נדרש שער מושגי מגשר שהוא ייחודי ובלעדי לגאוגרפיה. השער המוצע הוא המושג **מקום**, שהוא בהכרח בעל ממדי זמן/מרחב מרובים, ובו מתכנסים באופן יחסותי טבע, חברה ותרבות. לטענתי, **כגשר**, ה"מקום" טמון במיוחד במושג "אתנוגאומורפולוגיה", שהוצע בחקר ילידים באוסטרליה וניו זילנד ע"י קבוצת גאוגרפים אנושיים וגאומורפולוגים. על פיהם, הנוף כמקום הוא ישות חיה וחישתית, ותחת אונטולוגיה אחדות תרבות וטבע, מפגיש את שלושת הגאוגרפיות ואינו מאפשר להבין אחת ללא האחרות.

הגאוגרפיה תיטיב לעשות אם תטפח גרעין של חוקרי מקום בגישה האתנוגאומורפולוגית, כליבה דיסציפלינרית מוצקה, תוך סינרגיה עם שלושת הגאוגרפיות המתמחות והטמעת תפיסת אחדות התרבות והטבע גם בבני חברות לא-ילידיות ובחוקריהן. פיתוחה כפרדיגמה ייחודית לגאוגרפיה, תוך קידומה במחקר והוראה, תיטיב עם תרומתה למדע ולהתמודדותו הנאותה עם המשבר הסביבתי. בני אדם מתקיימים במקום, האנתרופוקן הוא ריבוי מקומות באופן חסר תקדים, וכל מקום תורם במצטבר למשבר הסביבתי הגלובלי. האתגר הדיסציפלינרי עצום, אך עמו גם ההזדמנויות לדיסציפלינה עצמאית, אחודה, אתית, אחראית, ורלוונטית למדע.